

SVEŽA VODA ZA ROŽE

Valérie Perrin

**SVEŽA
VODA
ZA
ROŽE**

Prevedla Mimi Podkrižnik Tukarić

Vida
založba

Staršem, Francine in Yvanu Perrinu

Za Patricio Lopez - Paquito in Sophie Daull

1

Le eno bitje pogrešamo, pa je vse odljudno.

Mojim sosedom se več ne tresejo hlače. Nobenih skrbi nimajo, ne zaljubljujejo se, ne grizejo si nohtov, ne verjamejo v naključja, ne dajejo obljub, ne zganjajo hrupa, nimajo zdravstvenega zavarovanja, ne jokajo, ne iščejo ključev, očal, daljinca, svojih otrok, sreče.

Moji sosedge ne berejo, ne plačujejo davkov, niso na shujševalni kuri, nimajo nečesa rajši od česa drugega, ne premislijo se, ne postiljajo postelje, ne kadijo, ne sestavljajo seznamov, ne obrnejo trikrat vsake besede, preden jo izrečejo. Nimajo namestnikov.

Moji sosedge niso lizunski, ambiciozni, zamerljivi, spogledljivi, ozkosrčni, radodarni, ljubosumni, zanemarjeni, čisti, plemeniti, smešni, zasvojeni, skopuški, nasmejani, premeteni, nasilni, zatrapani, nergaški, hinavski, nežni, trdosrčni, slabotni, hudobni, lažnivci, tatovi, igralci, pogumni, lenobni, verni, pokvarjeni, optimistični.

Mrtvi so.

Edina razlika med njimi je v lesu krste, v kateri ležijo: hrast, bor ali mahagonij.

2

*Kaj hočeš, da postanem, če ne slišim
več tvojih korakov, je to tvoje življenje,
ki odhaja, ali moje, ne vem.*

Ime mi je Violette Toussaint. Bila sem čuvajka na železniškem prehodu, zdaj sem čuvajka na pokopališču.

Uživam v življenju, srebam ga kot jasminov čaj, sladkan z medom. Ko pa se zvečeri, ko so kovana vrata pokopališča zaprta in ključ visi na vratih moje kopalnice, sem v nebesih.

Toda ne v tistih, v katerih so moji sosjedje. Ne.

V malih nebesih sem: požirek portovca – letnik 1983 –, ki mi ga José-Luis Fernandez prinese vsakega 1. septembra. Ostanek počitnic, nalit v kristalni kozarec, nekakšno indijansko poletje, ki ga odčepim okrog sedmih zvečer, pa naj dežuje, sneži ali piha veter.

Dve šilci rubinaste tekočine. Kri vinske trte iz Porta. Zaprem oči in uživam. Že požirek je dovolj, da mi polpša večer. Dve šilci, zato ker mi je vseč opojnost, ne pa alkohol.

José-Luis Fernandez prinese na grob Marie Pinto, poročene Fernandez (1956–2007), rože vsak teden, razen julija, ko to prevzamem jaz. Portovec je torej v zahvalo.

Moje sedanje življenje je dar z neba. To si rečem vsako jutro, ko odprem oči.

Bila sem zelo nesrečna, že čisto na dnu. Neobstoječa. Izpraznjena. Bila sem kot moji sosedje, če ne še hujša. Moje življenjske funkcije so delovale, toda brez mene. Brez duše, ki menda tehta enaindvajset gramov, najsi je človek debel ali mršav, velik ali majhen, mlad ali star.

A ker nikoli nisem hotela pestovati žalosti, sem se odločila, da ne bo dolgo trajala. Žalost se mora nekega dne končati.

Že začela sem slabo. Brez imena in priimka sem se rodila v Ardenih, na severu istoimenskega departmaja, v koncih, ki se stikajo z Belgijo, tam, kjer podnebje označujejo kot prehodno celinsko (z močnim deževjem jeseni in pogostimi zmrzalmi pozimi), tam, kjer si predstavljam, da se je *obesil* kanal iz pesmi Jacquesa Brela *Le Plat Pays*, Ravna dežela.

Ob rojstvu sploh nisem zajokala. Zato so me dali na stran kot 2670 gramov težek paket brez znamke in imena naslovnika, medtem pa vpisali v uradne dokumente, da sem odšla, še preden sem prišla.

Mrtvo rojena. Otrok brez življenja in priimka.

Porodna babica si je morala na vrat na nos izmisliti ime zame in zapolniti okenca obrazca; izbrala je Violette.

Predstavljam si, da sem bila vijolična od glave do pet.

Ko sem spremenila barvo, ko je moja koža postala rožnata in je morala vnesti rojstne podatke, mi imena ni spremenila.

Položili so me na radiator. Koža se mi je segrela. V trebuhu mame, ki si me ni želela, me je verjetno mrazilo. Toplota me je obudila v življenje. Bržkone imam prav zato tako rada poletje in nikoli ne zamudim priložnosti, da se ne bi kakor sončnica nastavila prvemu sončnemu žarku.

Moj dekliški priimek je Trenet, tako kot priimek slovitega pevca Charlesa.

Po Violette mi je bržčas ista babica izbrala še priimek. Najbrž ji je bil všeč Charles. Tako kot je bil potem všeč meni. Dolgo sem ga imela za daljnjega sorodnika, nekakšnega strica iz Amerike, ki ga nisem nikoli spoznala. Če nam je kakšen pevec všeč in nenehno prepevamo njegove pesmi, z njim začutimo nekakšno sorodstvo.

Toussaint je prišel pozneje. Ko sem se poročila s Philippom Toussaintom. Ob takšnem priimku, ki pomeni praznik vseh svetih, bi morala biti previdnejša. Toda obstajajo moški, ki se pišejo Majnik, pa mikastijo ženo. Lepo zvenceč priimek nikomur ne prepreči, da bi bil baraba.

Mame sploh nisem pogrešala. Razen ko sem imela vročino. Ko sem bila zdrava, sem rasla. Potegnila sem se tako ravno, kakor da bi zato, ker nisem imela staršev, preklo požrla. Držim se zelo vzravnano. To je moja posebnost. Nikoli se ne sključim. Niti kadar sem žalostna. Precej pogosto me sprašujejo, ali sem plesala klasični balet. Odvrnem jim, da nisem. Da me je življenje discipliniralo in poskrbelo, da sem vsak dan vadila ob drogu in se dvigala na prste.

3

*Naj vzamejo mene ali moje,
kajti iz vseh pokopališč nekega dne nastanejo vrtovi.*

Ko so leta 1997 avtomatizirali železniško zapornico, sva z možem izgubila službo. Prišla sva v časopis. Utelešala sva poslednji postranski žrtvi napredka, uslužbenca, ki sta v Franciji s pritiskom na gumb dvigala in spuščala zapornico. Za ponazoritev članka naju je novinar še fotografiral. Med poziranjem me je Philippe Toussaint celo objel okoli pasu. O, bog, kako žalostne so moje oči na tisti fotografiji, čeprav se smejim.

Tistega dne, ko je izšel članek, se je Philippe Toussaint vrnil z zavoda za zaposlovanje povsem pobit: spoznal je, da bo poslej moral delati. Navadil se je, da sem names-to njega vse naredila jaz. Z njim sem, kar zadeva lenobo, zadela glavni dobiček. Srečne številke in jackpot, ki sodi zraven.

Da bi ga razvedrila, sem mu izročila letak: »Čuvaj pokopališča, poklic prihodnosti.« Pogledal me je, kakor da se mi je zmešalo. Leta 1997 me je vsak dan gledal, kakor da se mi je zmešalo. Mar gleda moški žensko, ki jo je ljubil, a je ne ljubi več, kakor da se ji je zmešalo?

Razložila sem mu, da sem na oglas naletela po naključju. Da v občini Brancion-en-Chalon iščejo par, ki bi skrbel za pokopališče. Pa da imajo mrtvi stalen odpiralni čas in so manj hrupni od vlakov. Da sem že govorila z županom, ki naju je takoj pripravljen zaposliti.

Mož mi ni verjel. Rekel je, da ne verjame v naključja. Da raje crkne, kakor da bi šel »tja dok« opravljat ta mrhovinarski poklic.

Vključil je televizor in začel igrati *Mario 64*. Cilj igrice je pobrati vse zvezde iz vseh svetov. Jaz pa sem si želela uloviti samo eno: srečno zvezdo. O tem sem razmišljala, ko sem videla Maria, kako teka naokoli, da bi rešil princeso Peach, ki jo je ugrabil Bowser.

Torej sem vztrajala. Rekla sem mu, da bova kot čuvaja pokopališča dobivala vsak svojo plačo, in to precej višjo od tiste na železnici, da mrtveci navržejo več kot vlaki. Da bova zraven dobila še čedno stanovanje in ne bova imela nobenih stroškov. Da se bova tako končno izselila iz hiše, v kateri sva stanovala že leta, iz bajte, ki je pozimi puščala kot stara barka in v kateri je bilo toplo kot na severnem tečaju poleti. Da bo to najin nov začetek in tega zares potrebujeva, pa da bova na okna obesila fine zavese in tako sploh ne bova videla ne sosedov, ne križev, ne vdov, ne vsega drugega, kar sodi zraven. Lahko bi mu povedala po resnici, mu dejala, da bodo tiste zavese meja med najinim življenjem in žalostjo drugih. Toda ne. Niti besede. Drugače ga moram prepričati. Se pretvarjati, da bi popustil.

Da bi naposled le dosegla svoje, sem mu obljubila, da mu ne bo treba delati NIČ. Da že zdaj trije grobarji skrbijo za vzdrževanje, za grobove in ureditev pokopališča. Da gre pri tem delu samo za odpiranje in zapiranje vhodnih vrat. Za navzočnost. Z delovnim časom, ki ni naporen. S počitnicami in vikendi, dolgimi kot viadukt Valserine. In da bom drugo postorila jaz. Vse drugo.

Super Mario je nehal teči. Princesa je pogrnila.

Pred spanjem je Philippe Toussaint še enkrat prebral oglas: »Čuvaj pokopališča, poklic prihodnosti.«

Najina zapornica je bila v Malgrange-sur-Nancyju. V tistem obdobju življenja sploh nisem živela. Bolj prav bi bilo reči »v tistem obdobju smrti«. Vstala sem, se oblekla, šla delat, po nakupih in spat. Z uspavalno tabletko. Včasih celo z dvema. Ali več. In gledala sem svojega moža, kako me gleda, kakor da se mi je zmešalo.

Moj delovni čas je bil pošastno enoličen. Med tednom sem dvignila zapornico in jo spustila skoraj petnajstkrat v enem dnevu. Prvi vlak je pripeljal ob 4.50 in zadnji ob 23.04. Samodejno zvonjenje zapornice mi je odzvanjalo v glavi. Zaslišala sem jo, še preden se je oglasila. To pek-lensko kadenco bi si morala s Philippom Toussaintom deliti, izmenično voziti skozi vse to. Toda on se je takrat vozil samo z motorjem in ljubicam po telesu.

Oh, kako sem sanjari ob pogledu na potnike, ki so drveli mimo. Pa vendar so bili to samo kratki regionalni vlaki, ki so povezovali Nancy z Épinalom in so se na poti

kakih desetkrat ustavili v odročnih vaseh, predvsem zaradi domačinov. Kljub temu sem zavidala tistim moškim in ženskam. Predstavljala sem si, da hitijo na zmenek, na katerega bi si tudi sama želela iti.

*

Proti Burgundiji sva se podala tri tedne po objavi tistega članka v časopisu. Iz sivine sva prešla v zelenje. Z asfalta na travnike, od smradu železniških tirov po katranu med podeželske vonjave.

Na pokopališče v Brancion-en-Chalonu sva prispela 15. avgusta 1997. Vsa Francija je bila na počitnicah. Vsi domačini so bili zdoma. Ptiči, ki po navadi letajo z groba na grob, niso več letali. Mačke, ki se rade zavlečejo med cvetlične lonce, so izginile. Prevroče je bilo celo za mravlje in martinčke, marmor je žarel. Grobarji so bili na dopustu, sveži mrličji tudi. Sama sem se sprehajala po pokopaliških poteh in prebiralala imena ljudi, ki jih ne bom nikoli spoznala. Pa vendar sem se med njimi takoj počutila prijetno. Na pravem mestu.

4

*Bit je večna, bivanje minljivo,
večen spomin naj bo sporočilo.*

Kadar mularija ne zamaši ključavnice z žvečilnim gumi-
jem, odpiram in zapiram težka pokopališka vrata jaz.

Odpiralni čas se spreminja glede na letni čas.

Od 1. marca do 31. oktobra od 8. do 19. ure.

Od 2. novembra do 28. februarja od 9. do 17. ure.

29. februar ni določen.

1. novembra od 7. do 20. ure.

Moževe obveznosti sem prevzela po njegovem odhodu
oziroma, točneje, po njegovem izginotju. Primer Philippe
Toussaint je v nacionalni kartoteki žandarmerije zaveden
kot »nepojasnjeno izginotje«.

Še vedno imam okrog sebe več moških. Tri grobarje,
Nonoja, Gastona in Elvisa. Tri pogrebnike, brate Lucchini,
ki jim je ime Pierre, Paul in Jacques, ter še očeta Cédrica
Duras. Vsi ti možje se večkrat na dan oglasijo pri meni.
Pridejo na kozarček ali prigrizek. Pomagajo mi tudi na
vrtu, kadar je treba znositi vreče zemlje ali če pušča voda.
Imam jih za prijatelje, ne za sodelavce. Tudi če me ni doma,
lahko vstopijo v mojo kuhinjo, si naližejo kavo, splaknejo
skodelico in odidejo.

Grobarji opravljajo poklic, ki vzbuja odpor, stud. Toda ti z mojega pokopališča so najbolj blagi in vedri možje, kar jih poznam.

Najbolj zaupam Nonoju. Poštenjaku, ki ima v krvi veselje do življenja. Vse ga zabava in nikoli ne reče *ne*. Razen kadar je treba asistirati na pogrebu otroka. »To« prepusti drugim. »Tistim, ki imajo pogum«, kakor pravi. Spominja me na Georges Brassensa, kar ga spravlja v smeh, češ da sem edina na svetu, ki trdi, da je podoben Georgesu Brassensu.

Gaston, ta pa je rojena neroda. Njegove kretnje so docela neubrane. Ves čas je videti, kakor da je pijan, čeprav pije samo vodo. Med vsakim pogrebom se postavi med Nonoja in Elvisa, za vsak primer, če bi izgubil ravnotežje. Pod Gastonovimi nogami se tla neprestano tresejo. Vse mu pade iz rok, spotika se, prevrača stvari in jih drobi pod seboj. Vedno, ko se oglasi pri meni, se bojim, da bo kaj polomil ali si kaj naredil. In ker strah ne preprečuje nevarnosti, zares vsakič razbije kakšen kozarec ali poškoduje sebe.

Elvisa vsi kličejo tako zaradi Elvisa Presleyja. Ne zna ne brati ne pisati, toda na pamet zna vse pesmi svojega idola. Ker slabo izgovarja besedila, nikoli ne vemo, ali poje v angleščini ali francoščini, toda prepeva s srcem. »Love mi tendeur, love mi trou ...«

Med brati Lucchini je komaj po leto dni razlike, stari so 38, 39 in 40 let. V njihovi družini se pogrebna služba že več generacij prenaša z očeta na sina. So tudi srečni lastniki

brancionske mrtvašnice, ki se drži njihove trgovine. Nono mi je povedal, da ju ločijo samo dvojna vrata. Najstarejši brat Pierre sprejema žalujoče svojce. Paul je tanatopraktik. Deluje v kletnih prostorih. Jacques pa vozi mrliški avto. Za poslednje potovanje je zadolžen on. Nono jim pravi »apostoli«.

In potem je tu še župnik Cédric Duras. Bog ima okus, ni pa vedno pravičen. Odkar je prišel oče Cédric, se zdi, da je veliko žensk v tukajšnjih koncih doživelo razodetje. Ob nedeljah zjutraj sedi v klopeh naše cerkve vedno več vernic.

Sama nikoli ne grem v cerkev. To bi bilo podobno, kot če bi spala s sodelavko. Pa vendar mislim, da se mi mimogrede zaupa več ljudi, kot jih v spovednici sprejme oče Cédric. Družine se mi izpovedujejo v mojem skromnem domu in na pokopaliških poteh. Ob prihodu ali nazaj grede, včasih pa kar obakrat. Podobno kot mrtvi. O njih, o njihovih življenjskih zadevah mi pripovedujejo tišina, napisne plošče, obiski, cvetje, fotografije, način, kako se pred grobom vedejo obiskovalci. Govorijo o času, ko so bili še živi. V gibanju.

Moj poklic vključuje diskretnost, da imam rada stike z ljudmi in ne sočustvujem z njimi. Za žensko, kakršna sem jaz, pa biti brezčutna pomeni, da je kot astronautka, kirurginja, vulkanologinja ali genetičarka. To ni del mojega planeta niti mojih veščin. Toda pred obiskovalci nikoli ne jokam. To se mi pripeti samo pred pogrebom ali po njem, nikdar med njim. Moje pokopališče je staro tri stoletja.

Prva mrtva oseba, ki so jo sprejeli, je bila ženska. Diane de Vignerón (1756–1773), ki je umrla med porodom, stara 17 let. Če s konicami prstov potipate napis na plošči njenega groba, lahko še vedno razberete ime, vgravirano v sivkast kamen. Niso je prekopali, čeprav na pokopališču primanjkuje prostora. Nihče od dosedanjih županov si ni upal sprejeti odločitve, da bi prvi pokopani skalil mir. Zlasti ker o Diane kroži prastara legenda. Po pripovedovanju domačinov iz Branciona se je v »svojih svetlečih se oblačilih« že večkrat prikazala pred izložbami trgovin v mestnem središču in na pokopališču. Ko hodim v teh krajih po boljšjakih, včasih na starih bakrorezih iz osemnajstega stoletja ali na razglednicah naletim na Diano, upodobljeno kot duh. Lažna Diane, ceneno preoblečena v prostaškega duha.

O grobovih se širi veliko legend. Živi si pogosto na novo izmišljajo življenje mrtvih.

Brancion ima še eno legendo, precej mlajšo od Diane de Vignerón. Ime ji je Reine Duchá (1961–1982), pokopana je na mojem pokopališču, ob poti številka 15, na odseku Med cedrami. Ljubka in nasmejana mlada rjavolaska na fotografiji, pritrjeni na nagrobnik. Na izvozu iz mesta se je ubila z avtom. Mladi ljudje so jo menda, vso v belem, opazili na robu cestišča, na kraju nesreče.

Mit o »damah v belem« je zakrožil po svetu. Duhovi žensk, ki so umrle v nesreči, naj bi strašili po svetu živih in vlekli svoje trpeče duše po gradovih in pokopališčih.

Legendo o Reini pa je še podkrepilo to, da se je njen grob premaknil. Nono in bratje Lucchini pravijo, da teren drsi. To se pogosto zgodi, če se v jami nabere preveč vode.

Mislím, da sem v dvajsetih letih na pokopališču videla marsikaj, kakšno noč sem celo presenetila sence, ki so se ljubile na grobovih ali med njimi, ampak to niso bili prividi.

Razen legend ni nič večno, niti najem groba, sklenjen za nedoločen čas. Dovoljenje je mogoče kupiti za 15, 30, 50 let ali pa za zmeraj. Toda pri večnosti je treba biti previden: če po 30 letih nihče več ne skrbi za najemno pogodbo – nedostojen in dotrajan videz groba – in če že dolgo niso nikogar pokopali vanj, ga lahko občina vzame nazaj; ostanke pa bodo odtlej shranjeni v kostnici na robu pokopališča.

Odkar sem prišla semkaj, sem videla že kar nekaj grobov s pretečeno najemno pogodbo, ki so jih razstavili in očistili, okostja pokojnikov pa prenesli v kostnico. In nihče ni ničesar rekel. Zato ker so bili ti mrtvi obravnavani kot najdeni predmeti, ki jih ni nihče pogrešal.

S smrtjo je zmeraj tako. Bolj ko je časovno oddaljena, manj ima v oblasti žive. Čas najeda življenje. Čas najeda smrt.

Z mojimi tremi grobarji vselej poskrbimo, da noben grob ni zanemarjen. Ne prenesem, da bi kdo na katerega od njih prilepil občinsko nalepko: »Ta grob je v postopku vračanja. Prosimo, da se takoj obrnete na občinsko upravo.« Medtem pa je še vedno vidno ime pokojnika, ki počiva v njem.

Nemara je prav zato po pokopališčih vse polno epitafov. Da bi z njimi kljubovali usodi časa, ki mineva. Da bi se oklenili spominov. Moj najljubši pravi: »Smrt nastopi, ko ne more nihče več sanjati o vas.« Napisan je na grobu mlade bolničarke Marie Deschamps, ki je umrla leta 1917. Kakor je videti, je dal ploščo leta 1919 postaviti neki vojak. Vsakič, ko grem mimo, se vprašam, kako dolgo je še sanjal o njej.

»Karkoli počnem, kjerkoli si, nič te ne izbriše, v mojih mislih si« Jean-Jacquesa Goldmana in »Zvezde se med seboj pogovarjajo samo o tebi« Francisa Cabrela sta besedili, vzeti iz pesmi, ki se največkrat ponavljata na nagrobnih ploščah.

Moje pokopališče je zelo lepo. Poti obraščajo stoletne lipe. Dobršen del grobov krasijo rože.

Pred svojo hiško prodajam nekaj cvetja v loncih. Ko ni več primerno za prodajo, ga postavim na zapuščene grobove.

Posadila sem tudi bore. Zaradi vonja, ki ga širijo v poletnih mesecih. To je moj najljubši vonj.

Posadila sem jih leta 1997, ko sva prispela sem. Zdaj so že precej zrastle in dajejo pokopališču zelo lep videz. Vzdrževati pokopališče pomeni skrbeti za mrtve, ki počivajo na njem. Pomeni spoštovati pokojne. Če niso bili spoštovani, ko so bili še živi, so vsaj po smrti.

Prepričana sem, da tukaj počiva veliko barab. Toda smrt ne razlikuje med dobrimi in slabimi. Sploh pa, kdo ni bil vsaj enkrat v življenju baraba?

V nasprotju z menoj je Philippe Toussaint takoj zasovražil to pokopališče, to mestece, Burgundijo, podeželje, stare kamne, bele krave, domačine.

Nisem še do konca izpraznila vseh škatel od selitve, že se je od jutra do večera vozil z motorjem. In z meseci se mu je dogajalo, da se je odpeljal za cele tedne. Vse do dneva, ko se ni več vrnil. Žandarji niso razumeli, zakaj nisem prej prijavila njegovega izginotja. Nisem jim povedala, da je izginil že pred leti, že takrat, ko je še večerjal za mojo mizo. Ko sem po mesecu dni dojela, da se ne bo vrnil, sem se kljub temu počutila zapuščeno kot grobovi, ki jih redno čistim. Tako sivo, pusto in razmajano. Pripravljeno, da me razstavijo in moje ostanke odvržejo v kostnico.